

Ігор МАГДАЛІНА

т.в.о. ректора

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат технічних наук, доцент

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Освіта – це процес набуття та передачі знань, умінь, цінностей і навичок, що сприяє розвитку особистості, формуванню світогляду та підготовці до участі в житті суспільства. Її призначення – забезпечити всебічний розвиток людини, передати накопичені поколіннями знання та цінності, а також сприяти соціальному, економічному, культурному та духовному прогресу суспільства. Право громадян України на здобуття освіти є найвищою соціальною гарантією реалізації її прав, закріплених в Конституції України. Зокрема, у статті 53 Основного Закону зазначено, що «кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов’язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам» [1]. Реалізація права громадян на освіту має здійснюватись на основних засадничих засадах – принципах формування державної політики у сфері освіти, які є основою для створення ефективної та гуманної системи освіти, що забезпечує доступність, рівність, розвиток особистості, формування національних цінностей та конкурентоспроможного людського потенціалу для побудови сильної держави. Вони визначають напрями розвитку, фінансову підтримку та організаційне забезпечення галузі, гарантуючи її відповідність сучасним викликам та потребам суспільства.

Освіта будь-якої країни відбиває в собі найголовніші її цивілізаційно-культурні ознаки та особливості наявного історичного моменту, забезпечуючи поєднання національних традицій з релевантними інноваціями – як виробленими всередині неї, так і запозичені ззовні, зі скарбниці вселюдського досвіду. На цих підставах національна система освіти має забезпечувати безперервність поступу країни, здійснювати ефективну соціалізацію та професійну підготовку молоді до життєдіяльності в світі, який постійно ускладнюється.

Ключовим нормативним актом у сфері реалізації освітньої функції держави є Закон України «Про освіту» 2017 року (далі – Закон про освіту) [2]. Варто зауважити, що на відміну від Закону про освіту 1991 року [3], новий

закон є більш сучасним та таким, що відповідає концепції адаптації законодавства України до вимог ЄС та здійснює регулювання більш широкого кола суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти. У статті 6 «Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності» Закону про освіту не виокремлено засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності. Аналіз її змісту дає можливість зробити висновок, що до основних засад державної політики у сфері освіти можна віднести: забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти; інтеграція з ринком праці; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; унеможливлення насильства, жорстокого поводження з дитиною, її дискримінації за будь-якими ознаками, приниження її честі та гідності; формування громадянської культури та культури демократії; формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; забезпечення та розвиток безпечного і здорового освітнього середовища в закладах освіти.

До принципів, на основі яких будується державна політика у сфері освіти, можна віднести: доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями; незалежність освіти від політичних партій, громадських і

релігійних організацій; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти; єдність і наступність системи освіти; безперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті [2].

Таким чином, принципи становлять закономірні основи в освітянському просторі, відображаючи засади та і напрями політики в сфері освіти, які зумовлені основною метою і завданнями здійснення такої підготовки. Вони сформовані на основі загальноосвітніх принципів з урахуванням галузевих особливостей і потреб, вирішення яких розкривається у її завданнях через функціональні особливості системи.

Проблеми реалізації принципів формування державної політики у сфері освіти в Україні полягають у: недостатньому нормативно-правовому забезпеченні державно-громадського управління, відсутності ефективних механізмів залучення громадянського суспільства та громадських організацій до освітньої політики, а також системній невідповідності між закріпленими принципами та реальними механізмами їх реалізації.

Напрями вдосконалення реалізації принципів формування державної політики у сфері освіти в Україні включають автономію закладів освіти, модернізацію змісту освіти відповідно до потреб ринку праці, системну підтримку вчителів, фінансову диверсифікацію та залучення приватних коштів, реформування системи ЗВО, а також інтеграцію до європейського освітнього простору. В законодавчому полі доцільно в статті 6 Закону України «Про освіту» відмежувати окремо засади державної політики у сфері освіти та принципи, на яких базується як державна політика у сфері освіти, так і освітня діяльність.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
3. Про освіту. Закон України від 23 травня 1991 року. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.